

Phison fluvius.

2282 Fluvius primus appellatur Phison, a voce, quae crescere, & multiplicare significat, quasi multitudinem, copiam, & exuberantiam prae se ferat. Communiter Ganges esse existimatur, in quem decem magna flumina se exonerant: circuit terram Hevilath, id est, Indiam, uti Rabanus hic, & multi alii probant. Phison, ait ille, fluvius est, qui & alio nomine Ganges dicitur, & exiens de paradiso pergit ad Indiae regiones. Dicitur autem Phison, id est, catarva, quia decem fluminibus magnis sibi adjunctis impletur, & efficitur unus. Ganges autem vocatus a Rege Gangaro Indiae. Flumen hoc (ut facer textus ait) ramentus auri, prasino lapillo, seu smaragdo, bdellio, sive carbunculo nobilitatur; est enim aurifer, & gemmifer, ut Plinius etiam docet. Vide S. Ambrosii lib. de Paradiso cap. 3.

Geon quis?

2283 Secundus fluvius est Geon, qui & ab Ecclesiae Patribus, & veteribus Scripturibus Nilus putatur; circuitque terram Aethiopiae, ubi regnat Prae Joannes LXX. Interpretes pro Nilo Jeremiae 2. 18. transfudere Geon: sic vocatus quod incremento suae inundationis terram Aegypti irriget: ἦν, enim Graecè, Latine terram significat. Apud Aegyptios Nilus vocatur, propter limum, quem trahit, qui efficit fecunditatem. De causa inundationis Nili sive Geon, lege nostros Conimbricenses in Mereora Tractatu 9. cap. 10. qui ex Aristotele, & multis aliis probant pluvias, quae in superioribus partibus, quibus eo tempore hyems est, quo in Aegypto est aestas, tum ob hyemem, tum ex peculiari coeli, & sideris alicujus influxu, stato tempore abundare, & in Nilum cum nivibus a se in aquam resolutis defluere. Sic Nilus exundatione sua oblimat, impinguat, & foecundat agros: sic Aegyptus omnem suam fertilitatem haurit a Nilo: Geon cum aquarum copia affluit agris, ut illam in illos largè effundat, in die vindemiae: vel, uti Camerarius, ut Nilus in autumno; in aestate post messem, quae in Aegypto fit in Majo, nempe sub solstitium aetivale, sub quod tempus ibidem fit vindemia.

Tigris quis?

2284 Tertium flumen est Tigris, de paradiso exurgens, & pergens contra Assyrios, & post multos circuitus in mare mortuum influens. Vocatur autem hoc nomine propter velocitatem, instar bestiae nimia pernicitate currentis. Vel Tigris dicitur a sagittarum velocitate; nam Medi sagittam rivum vocant. Hebraicè appellatur chidechel, acutus & levis ob velocissimum cursum. Intumescit hic fluvius, & exundat in diebus novorum, ut ait Siracides, id est, veris tempore, vel novarum frugum temporibus, vel quando omnia renovantur. Novus enim id significat a נָוָה, id est, novus, juvenis, novalis, a quo est נָוָה, in diebus novarum, nempe in Martio, qui vocatur mensis novorum; eo enim omnia velut nova nascuntur. Unde S. Hieronymus in Commentario Aggaei cap. 2. Nisan apud Hebraeos mensis primus, qui appellatur mensis novorum, eo tempore, quo pascha faciunt, id est, incipiente veris exordio: qui secundum lunae cursum saepe quandam partem mensis Martii possidet, interdum incipit in Aprili. Hoc tempore Tigris exundare dicitur, quia tunc nives hyeme constrictae liquantur, & in illum influunt copiosissime.

Euphrates.

2285 Fluvius quartus Euphrates nominatur. Rectè hic Rabanus scribit: Euphrates

fluvius Mesopotamiae de paradiso exoriens, copiosissimus gemmis, qui per mediam Babyloniam insluit: hic à fructibus, vel ab ubertate nomen accepit. Nam Hebraicè Ephrata, fertilitas interpretatur. Mesopotamiam enim in quibusdam locis ita irrigat sicut Nilus Alexandriam. Sallustius autem auctor cerussimus asserit, Tigrim & Euphratem uno fonte manare in Armenia, qui per diversa euntes longius dividuntur, spatio medio relicto multorum millium, quae tamen terra, quae ab ipsis ambitur, Mesopotamia dicitur. Haec Abbas Fuldenis. Flumen Euphrates est mirè crescens, & exundans, plenas promens, fundensque aquas, quibus terrae foecundantur.

2286 Praeter haec quatuor flumina Paradisi sacra, Jordanis meminit noster Siracides; quia & fluvius sacer est terra sancta, quam interluit, & ex miraculoso transitu Hebraeorum per illum, duce Josue capite tertio, necnon ex Christi Baptismo. De illo sic Fuldenis Abbas: Jordanis Indiae fluvius, à duobus fontibus nominatus, quorum alter vocatur Ior, alter Dan. His ergo procul a se distantibus in unum alveum siederatis, Jordanis deinceps appellatur. Nascentur autem sub Libano monte, & dividit Judaeam, & Arabiam, qui per multos circuitus juxta Jericho in mare mortuum insluit. Tempore messis exundare dicitur à Siracide, respiciente ad locum Josue tertio, decimo quinto, Jordanis autem ripas alvei sui, tempore messis impleverat. Hinc Aristoteles de LXX. duobus Interpretibus sic scribit de Jordane locutus: Fluvius iste perinde ut Nilus circa tempora messis exundans multum terra irrigat. Exundat quidem eo tempore, quia in vicinis montibus liquatae per aestum nives, aquae copiam in Jordanem immittunt; sicut in Tigrim Mense Nisan, id est, Martio. Unde Syrus vertit: Et sicut Jordanis in diebus Nisan. Vide dicta superius à n. 475. ubi de Jordanis origine quid scitu dignissimum observavimus.

2287 Observandum hic quoque nonnihil ad illa verba, Qui mittit disciplinam sicut lucem. Sicut infra versu quadragesimo quarto, Doctrinam quasi antelucanum illumino. Graecè, ut diluculum illustro. Si verò Siracides avus scripsit Hebraicè Nabar, quod admodum credibile est, potest reddi, tanquam rivus; nam Nabar significat illuminare, & conflure, & fluvium, in quem confluunt aquae. Unde Syrus vertit: effundit sicut fluvius doctrinam. Et non improbabiler putat Drusus per flumen hoc Nilum innui, cujus alibi nusquam meminit Siracides; existimat quippe eos omnino errare, qui Geon Nilum esse arbitrantur.

2288 His igitur positis, ita Ecclesiastici verba ordinanda, Christus, qui est Incarnata Dei Sapia personalis, notionalis, implet, implens erit, implebit, plenè effundet, abundare faciet sapientiam creatam, & suis communicatam creaturis, Angelis, & Homini-bus perinde ac Phison & Tigris abundant aquis, atque illas effundunt longè lateque omnia irrigantes, & foecundantes. Rursus, sensum adimplet, sive intelligentiam, vel juxta Figurianam, foecundat ingenium, sicut Euphrates plenas fundit aquas: & sicut Jordanis exundans, multiplicat eundem sensum, eandem intelligentiam. Deinde, disciplinam mittit

Jordanis.

Raban.

Aristeas.

כה

Verborum sensus, & ordinatio.

mittit sicut lucem: nam cum ipse sol justitiae sit, puritatis, misericordiae, suos radios in omnem hominem mittit, quasi lucis fluvium. Denique, nobis ipse assistit, praetò adest, cum copia suae sapientiae & doctrinae, neut Geon intumescens, cum aquarum exuberantia agris affluit. Itaque opportunè laus Christus Dominus se comparat celeberrimis illis fluminibus: nam quemadmodum illa aquae exuberant, ita sapientia Christus; & sicut illa terras irrigant & foecundant, ita Christus doctrinam suam mundum universum; ut tanta proveniat Doctorum ubertas, Theologorum, Confessorum, Pontificum, Martyrum, Virginum, & fidelium in omni Christiana sapientia praestantissimorum.

2289 Etenim Sermonem hic esse omnino litterarum de Christiana sapientia, & Evangelicae Doctrina à Christo Domino Mundi Magistro tradita, & ab illo, uti à fonte & scaturigine, abunde promanante, extra omnem mihi est dubitationem. Huc spectant Interpretes sacri: & illi praefertur, qui in quatuor illis sacris Paradisi fluminibus totidem agnoscunt sanctissima Evangelia, quibus universa veteris testamenti Scriptura feliciter explanatur, & consignata habetur omnis Christi Doctrina. Ita sentiunt Sanctus Ambrosius libro de Paradiso, Sanctus Augustinus de civitate Dei cap. vigesimo primo, Sanctus Petrus Damianus Sermone decimo quarto, & quinquagesimo, Sanctus Anastasius Sinaita libro septimo in Exameron, Lyranus, & Rabanus in Ecclesiastico, ita: Quatuor flumina Paradisi ex uno fonte procedentia significant ex Domino nostro Jesu Christo, vero filio Dei, necnon & vero filio hominis, hoc est, David, quia ex ejus semine secundum carnem natus est, quatuor Evangelia procedere, quae totam terram nationum praedicatione sua irrigant, & credentes in Christo multiplicè virtutum fructus germinare faciunt. Lyranus verò pressius: Per haec quatuor flumina intelligitur foecunda Christi doctrina in quatuor Evangelis descripta.

Rabanus.

Lyranus.

Rabanus.

Mar. 16. 13.

Palacio.

2290 Rogabis, quò spectet Jordanis fluvius quatuor illis adjunctus? Respondet Fuldenis Abbas Rabanus: Ab eo (nempe Christo) Jordanis alveus procedit, quia baptismi Sacramentum ad abluenda crimina generis humani, hujus dispensatione in mundum venit. Haud inepta quidem interpretatio: cum Christus adfoecaverit cum doctrina Evangelica Baptismi Sacramentum, Marci decimosexto v. decimo quinto, Euntes in mundum universum, praedicate Evangelium omni creaturae. Qui crediderit & baptizatus fuerit, salvus erit. Si verò illa non arrideat; dicendum, quatuor illis fluminibus adfoecari Jordanem tempore messis exundantem, ut majus Evangelicae doctrinae augmentum designetur: ideò dicitur: Qui multiplicat quasi Jordanis. Quòd autem additur de luce: Qui mittit disciplinam sicut lucem: nova metaphorà explicat Evangelii dignitatem & excellentiam, orbem illuminantis, longè amandatà errorum caligine. Quid enim lucis metaphorà crebrius in sacris litteris pro designanda Christi Doctrina?

2291 Denique non inspidè sic observat Paulus de Palacio, doctus in Conimbricentium Academia sacrae Scripturae Professor. In die Pentecostes hic textus impletus est: quo

Pater implevit veram in cordibus hominum sapientiam, seu sapientiam scientiam: quo datus est sensus, ut Apostoli intelligerent scripturas: denique quo disciplina spiritalis velut lux orbi exorta est; nam ceterus manca videbatur sapientia, sensus, disciplina: tunc verò impleta sunt, & multiplicati, magnoque impetu in Christianos effusa, quemadmodum magno & largissimo impetu horum quinque fluviorum aquae decurrunt.

TEXTUS ILLUSTRATUS

De Christo Domino.

SECTIO II.

Christi Doctrina, non imbellis, sed bellatrix, non infirma, sed fortissima.

2292 CUM Siracides Christum Dominum Regem fortissimum nominasset ex Davide nasciturum, continenter de ejus divina Sapientia & Evangelica Doctrina, illis decantatissimis fluminibus multò latiore, & augustiore, fermocinatur. Et quidem arcanè & sententiosè cum Regia ac divina fortitudine Christianam Sapientiam & Doctrinam adfoeciat, ut hanc ostendar non imbellem, sed bellatricem esse; non infirmam, sed fortissimam, quae possit fortia quaeque dura & dira omnia aggredi, & superare; atque ita universo terrarum orbi dominari, ut verè dominia a est. Neque abs re à Siracide exprimitur excitandus ex Davide ille fortissimus & sapientissimus Rex: nam de Davide illud habes secundo Regum vigesimo tertio v. 8. Sedens in Cathedra sapientissimus princeps inter tres. Ipse est quasi tenerimus ligi vermiculus, qui interfecit octingentos impetu suo. Quasi in Davide fortissimo & sapientissimo Rege, Christi proavo & typo, praeluxerit Evangelica nepotis sui sapientia nimio opere bellatrix, & foris.

Christus in Davide fortissimus & sapientissimus p. figuratus. 2. Regum 23. 8.

2293 Atque huc spectant etiam fluvii Phison, Tigris, Euphrates, Jordanis, & Geon, quibus Christiana comparatur Doctrina: cum enim copiosa, violenta, ac rapidissima flumina sint, quae suo impetu oblantia quaeque Evangelii robori & fortitudini designandae, cui nulla valeat adversa potestas obistere. Quod Isaias cap. 59. 19. praclare exprimit sub eadem exundantis fluminis metaphora. Et timebunt qui ab Occidente nomen Domini, & qui ab ortu solis gloriam ejus: cum venerit quasi fluvius violentus, quem Spiritus Domini cogit. De copia & efficacia Evangelicae Doctrinae & praedicationis sermo, &c. quae unius nudaè minime conclusa lateribus, per omnes mundi partes exuberavit, tantà vique vi, tamque vehementi Spiritu, ut nulla potentia, sapientia, eloquentia & prudentia poterit resistere, quin totum orbem certamine pervaserit, & Christo subtraverit. Perinde ac fluvius violentus à vento raptus & propulsus, cujus in praecipitantis rursus nullus sistere aut impedire valet, quin exundans omnia obruat, & pessundet. Verè igitur quasi fluvius violentus: vel ex Theodotionis versione, quasi fluvius oppugnans, Doctrina Evangelica bellatrix fortissima. Sed haec aliunde illustremus.

Evangelica doctrina rapidissimis fluminibus comparata.

Isai. 59. 19.